

Piska bättre än morot när hushållen ska spara energi

Dagens Nyheter den 14 juli 2009

Regeringen är fel ute. En rad krångliga, svårgenomträngliga och dyra stödåtgärder ska förmå de svenska hushållen att minska sin energiförbrukning och övergå till renare energi. Samma målsättning kan uppnås på ett effektivare sätt genom en höjd energimoms. Höjd moms leder till att hushållen väljer de billigaste och bästa besparingsåtgärderna, inte de åtgärder som maximerar bidragen.

Svenska hushåll använder för mycket och för smutsig energi. Regeringen har därför bestämt att vi måste dra ned på förbrukningen och övergå till renare energi. Två utredningar har nyligen lagts fram med förslag på hur detta ska gå till. ”Bättre kontakt via nätet” (SOU 2008-13) föreslår subventioner som ska underlätta för privatpersoner att säkra den egna elförsörjningen genom att sätta upp egna vindsnurror och solpaneler. ”Vägen till ett energieffektivare Sverige” (SOU 2008-110) listar i sin tur ett helt batteri av stödåtgärder och påbud för att minska energianvändningen. Förslagen börjar nu omsättas i praktiken. Regeringen beslutade i början av juni om ett stöd för investeringar i solceller som ska täcka upp till 60 procent av investeringskostnaden.

Vi ifrågasätter om det rätta sättet att uppnå energieffektivisering och en övergång till förnyelsebar energi är med en djungel av olika styrmedel och stödordningar. En höjning av momsen på energi är en enklare och framför allt bättre och billigare lösning. Med energimoms menar vi moms på elförbrukning, fossila bränslen och fjärrvärme.

Om svenskar använder för mycket smutsig energi beror det på att den enskilde konsumenten slipper betala den fulla kostnaden för utsläppen han åsamkar samhället genom uppvärmning av bostaden, sin förbrukning av hushållsel och sitt bilkörande. Enkelt uttryckt: energin är för billig. Genom att höja momsen på elförbrukningen, fossila bränslen och fjärrvärmens kommer man till rätta med problemet på det uppenbara sättet: hushållen får betala ett högre pris för sin energikonsumtion. Det blir då lönsammare att minska sin energiförbrukning genom att investera i energieffektivisering, i solenergi eller i vindsnurror för privat bruk. Poängen är att hushållen kommer att välja den åtgärden som är billigast för dem eftersom den uppnådda energibesparingen inte beror på vilken typ av åtgärd som utförs.

Utredningarnas förslag om subventioner av energieffektivisering och byggande av privata kraftverk kan omöjligen komma till rätta med de för låga energipriserna. Riktade stödåtgärder för att få ner energiförbrukningen innebär i stället att marknadspriset på energi sjunker eftersom hushållens efterfrågan på energi minskar till följd av de subventionerade energibesparingarna. Därmed blir energibesparande investeringar som inte omfattas av några stöd ännu mer olönsamma för den enskilde. Riktade stöd har alltså den beklagliga sidoeffekten att de tränger undan värdefulla osubventionerade investeringar. Investeringar i förnyelsebar energi och energieffektivisering planeras utifrån syftet att maximera bidragen snarare än hur verksamma och effektiva de är. Det är precis som med ett oöverskådligt och

ihåligt skattesystem; människor och företag fokuserar mer på skatteplanering än på det mest produktiva användandet av resurser.

Skatter är varken roliga eller populära, ej heller energiskatter i form av höjd energimoms. En inte helt orimlig gissning är att hänsyn till den allmänna opinionen har påverkat förslaget om ett bökigt och ineffektivt stödsystem framför en enkel och transparent skatt: moroten är som bekant skönare än piskan. Säkert är att omläggningen av energiförsörjningen kommer att kosta, vare sig den drivs igenom enligt det föreslagna stödsystemet eller genom höjd energimoms. Skillnaden är att den anonyma skattebetalaren får stå för notan för det skattefinansierade stödsystemet.

En ytterligare förklaring till att bidrag föredras framför skatter kan vara hänsynen till den energiintensiva industrins konkurrenskraft. Energimomsen är dock ett idealiskt sätt att rikta incitamenten mot hushållen. Företagen kan dra av momsens och därför påverkas inte deras internationella konkurrenskraft negativt. På sikt kan den exportberoende energiintensiva industrin även tjäna på en momshöjning: en väsentlig minskning av hushållens energiförbrukning leder till lägre energipriser för företagen som slipper betala moms. Den höjda momsens innebär alltså att hushållen får dyrare energi eftersom de får betala moms, medan industrin faktiskt får billigare energi. Man utför konststycket att både förstärka hushållens incitament till att spara energi och förbättra industrins konkurrenskraft.

Politisk enighet om energimomsen kan möjligtvis uppnås om hushållen kompenseras, till exempel genom en motsvarande höjning av grundavdraget. Många befintliga skatter är samhällsekonomiskt kostsamma. Som nämnts ovan kan skatter leda människor och företag till att fokusera mer på skatteplanering än på produktivt användande av resurser. En höjd energimoms däremot är både effektiv och rättvis. Den är effektiv i dubbel mening: dels leder den till effektiva energibesparande åtgärder, dels ökar den utrymmet för att minska ineffektiva skatter. Den är rättvis i meningen att de hushåll som smutsar ner mest får betala en större del av notan.

Vi finner det orimligt att energibesparande och miljövänliga åtgärder ska drivas igenom med hjälp av ett ineffektivt stödsystem som dessutom är dyrt att administrera. Vi bör inte lura oss själva. Energibesparingar är inte gratis. I slutändan betalas subventioner via skattenedeln. Höjd moms på energi är billigare, bättre och enklare. Hushållens investeringsbeslut placeras där de hör hemma: vid köksbordet och inte vid ett konferensbord i Rosenbad.

Sven-Olof Fridolfsson

Thomas P Tangerås